

Međunacionalni odnosi – bitan faktor odbrane

Dr MUHAMED KEŠETOVIC

Sa odbrambeno-bezbjednosnog stanovišta za društvenu zajednicu kakva je Jugoslavija veoma je bitno na kojoj osnovi i kako su postavljeni odnosi između naroda i narodnosti i kakav je njihov zajednički interes u takvoj zajednici. U odbrambeno-bezbjednosnom smislu zajednički interesi naroda i narodnosti Jugoslavije, kao snaga motivacije da se ti interesi zaštite i odbrane, osnovni su faktor spoljnopolitičkog i bezbjednosnog položaja naše zemlje. I obratno, heterogenost nacionalnih interesa čini njenu najslabiju tačku.

Parola »bratstvo i jedinstvo« svojom programskom i akcionom sadržinom ostaje trajna vrijednost revolucije u Jugoslaviji. Ona izražava i spaja prošlost, sadašnjost i budućnost. Nacionalno-politička suština bratstva je u federativnom uređenju, a jedinstvo predstavlja radničko-klasnu suštinu socijalističkog samoupravljanja. U ideji bratstva i jedinstva utemeljena je i progresivna sadržina socijalističkog jugoslovenstva.

Jugoslovenska narodna armija je revolucionarna tekovina, uporište i garant mirnog i spokojnog života i rada svim narodima i narodnostima Jugoslavije. Njena unutrašnja moralna snaga zasniva se na tekovinama narodnooslobodilačke borbe, a prije svega na bratstvu i jedinstvu i na socijalističkom samoupravljanju. U tom kontekstu treba sagledati suštinu svih ideja čiji nosioci preko napada na JNA žele da razbiju najjači bastion u očuvanju Jugoslavije.

Međunacionalni odnosi u višenacionalnoj zajednici kakva je Jugoslavija (oko 25 nacija i narodnosti i 40 vjerskih zajednica koje po Ustavu i zakonu djeluju na teritoriji SFRJ) javljaju se u dvostrukoj ulozi: (1) kao jedan od najjačih motiva, i (2) kao bitan element odbrambene moći, bilo da je riječ o unutrašnjim ili spoljnjim prijetnjama bezbjednosti naše zemlje. Kao motiv ispoljava se kao i svaka druga velika politička ideja koja, kad ovlada masama, postaje materijalna snaga. Time se objašnjava i druga uloga međunacionalnih odnosa kao činioca odbrambene moći. Mehanizam transformacije motiva u moć odavno je poznat. Otkrio ga je Klauzevic postavljajući jednostavnu jednačinu: »veličina motiva jednaka je snazi volje«. A pošto je suština sukoba, rata (odbrane ili napada) u psihološkoj oblasti (težnja zaraćenih, odnosno sukobljenih strana da

jedna drugoj nametnu vlastitu volju), onda se volja, uz naravno ostale, pre svega, materijalne činioce (gdje se ubrajaju i prostor i vrijeme) javlja kao bitan činilac moći. To je, u suštini, moć subjektivnog faktora, tj. njegovih kvalitativno-kvantitativnih svojstava.

Nacionalna ideja, tj. ideja nacionalne slobode uklapa se u opšti pojam slobode koja je najveći ljudski ideal od kako su ga ljudi bar teorijski spoznali. Prema tome, ideja nacionalnog oslobođenja ili odbrane nacionalne slobode sama za sebe može biti dovoljan motiv za angažovanje u odbrani i zaštiti te vrijednosti. Ako se tome doda ideja o socijalnom oslobođenju onda se motiv udvostručava ali može snažno da podstiče i autonomno. No, odmah treba reći da ta ideja može biti podsticajna u pozitivnom i negativnom smislu, što zavisi od toga kako se širokim narodnim masama predstave nacionalni interesi i shodno tome izgradi nacionalna svijest. U tome i jeste razlika između negativne, iskrivljene i iracionalne svijesti, koja se manifestuje kao nacionalizam, i zdrave humanističke nacionalne svijesti koja se ispoljava kao patriotizam.

Znaci raspoznavanja su jasni i prepoznatljivi. Svijest o nacionalnim interesima i težnja ka njihovom ispunjenju u oba slučaja se javljaju kao podsticaj za akciju i oslobođenje ogromne energije. Razlika je samo u tome da li se to želi ili ne želi ispuniti na štetu drugih naroda (nacija), bilo da je riječ o pribavljanju moći (nadmoći), prevlasti, nadređenosti, političkoj ili ekonomskoj ekspanziji ili kulturnoj supremaciji – svejedno.

U višenacionalnim zajednicama postoji još jedan važan kriterijum razlikovanja i prepoznavanja zdravih nacionalnih osjećanja od nacionalizma. To je mjera usaglašavanja zajedničkih i opštih interesa, odnosno nacionalni egoizam koji zanemaruje opšte, zajedničke a preferira posebne nacionalne interese.

Istorijsko iskustvo dalo je dovoljno pouka u jednom i u drugom pogledu. Ekstremni, agresivni nacionalistički pokreti izazvali su u svim istorijskim epohama mnogobrojne ratne sukobe, pa čak i najveću u istoriji svjetsku konflagraciju. Na drugoj strani, probuđena nacionalna svijest omogućila je svjetsku antikolonijalnu revoluciju, koja se privodi kraju i koja ima za posljedicu konačnu političku emancipaciju mnogih, vjekovima porobljenih naroda.

U tom pogledu ništa manje nije ni iskustvo jugoslovenskih naroda iz dalje i bliže istorije.

U odbrambeno-bezbjednosnom smislu zajednički interesi naroda i narodnosti Jugoslavije, kao snaga motivacije da se ti interesi zaštite i odbrane, osnovni su faktor savremenog spoljnopolitičkog i bezbjednosnog položaja naše zemlje. I obratno: heterogenost nacionalnih interesa čini njenu najslabiju tačku prema kojoj se usmjeravaju, već pododavno snage specijalnog rata spolja i iznutra ili u međusobnoj sprezi. I upravo na toj slaboj tački izgrađene su i neke sasvim konkretne doktrine specijalnog rata protiv SFRJ, koje su nam dobro poznate, i koje u ovakvoj kriznoj situaciji u praksi jasno prepoznajemo.

Stoga su za takvu društvenu zajednicu i državu kakva je SFRJ od bitnog strateškog značaja pitanja: na kojoj osnovi i kako su postavljeni odnosi između nacija i narodnosti; kakav je zajednički objektivni interes naroda i narodnosti u takvoj zajednici; kako se subjektivno takav interes agregira; kako se zajednički interesi u praksi ostvaruju; kako i koliko se zajednički interesi produbljuju i učvršćuju; koliko svijest o takvim zajedničkim interesima ovladava masama, kao i svijest o tome da samo takva zajednica i društveni poredak obezbjeđuju slobodu, prosperitet i otvaraju perspektive boljeg i srećnijeg života svih naroda i narodnosti u zajednici i jedinstvenoj državi?

Svijest o zajedničkim interesima, o slobodi i ravnoopravnosti, o izbavljenju ispod tuđinskog, vjekovnog podjarmljivanja dovela je do ujedinjenja jugoslovenskih naroda. Međutim, buržoazija Kraljevine Jugoslavije je socijalnim izrabljivanjem radničke klase i nacionalnim tlačenjem i obespravljenošću, naročito nekih naroda i narodnosti dovela do kraha Kraljevinu Jugoslaviju pred fašističkom najezdom i do stvaranja marionetskih država pod okriljem okupatorskog režima.

Ali, svijest o zajedničkim interesima naroda Jugoslavije niti je mogla biti izbrisana ili potamnjena, niti je prestala da postoji sa propašću Kraljevine Jugoslavije. To je na najbolji način potvrdila narodnooslobodilačka borba. U njoj su uzeli učešća i dali svoj doprinos u životima i stradanjima, manje-više, svi narodi i narodnosti u Jugoslaviji, svjesni da u toj borbi mogu opstati samo čvrsto zbijeni jedni

uz druge. Narodi i narodnosti Jugoslavije su u socijalističkoj revoluciji, u njenim vrijednostima i vizijama pronašli svoj historijski put opstanka i napretka.

Jugoslovenska narodnooslobodilačka borba i socijalistička revolucija mogla je uspjeti zato što je bila izraz i oživotvorenje historijskih težnji naših naroda i narodnosti. Te težnje se izražavaju u dijalektičkom odnosu dijelova i cjeline, tj. u odnosu naroda i narodnosti prema Jugoslaviji i Jugoslavije prema njima. U tom odnosu Jugoslavija nije pogodbeni ili ugovorna tvorevina u kojoj se nadmeću, sukobljavaju i glože narodi i narodnosti već zajednica u kojoj oni ravnopravno ostvaruju svoje suštinske interese. Isto tako, Jugoslavija kao zajednički interes svoju bila je i ostala garant nacionalnog i društvenog prosperiteta svakog njenog naroda i narodnosti ponaosob. Komunistička partija Jugoslavije, kao predvodnik narodnooslobodilačke borbe i revolucije bila je tokom oslobodilačkog rata jedina opštejugoslovenska organizovana politička snaga, neinficirana nacionalnim mitologijama, negativnim tradicionalizmom, malograđanskom filistarskom svijesću i kojekakvim predrasudama. Kao takva KPJ se mogla staviti na čelo borbe za istinske interese proizvođačkih klasa i najširih narodnih masa i za istinsku političku, kulturnu i ekonomsku emancipaciju svake nacije i narodnosti – za njihovu punu slobodu, samostalnost i ravnopravnost, svjesna da se sve to može ostvariti samo u jedinstvenoj zajednici zbratimljenih naroda, u državi i društvenom poretku čija stabilnost, kao zajednički interes, omogućuje procvat i posebnih interesa njenih naroda i narodnosti, ali isto tako svjesna da bi podlijevanje bilo kome ili svim parcijalnim interesima unazadilo, a u krajnjoj instanci i uništilo dijelove i cjelinu. Historijsko iskustvo pokazuje da je upravo takva Jugoslavija – sve dok su njene vodeće društvene i revolucionarne snage, u svojoj strategiji podjednako u NOR-u kao i u poslijeratnom socijalističkom razvoju strogo vodile računa o toj relaciji skladnih i uravnoteženih odnosa cjeline i dijelova – ostvarivala zadivljujuće razvojne rezultate i neuporedivo značajnije mjesto u svjetskoj zajednici nego što bi bilo normalno očekivati na osnovu svih skupa uzetih kriterijuma i parametara moći. Međutim, danas se o Jugoslaviji već govori kao o neuralgičnoj tački u Evropi i na Balkanu. Šta se to, u stvari, zbilo, što je dovelo do takvog preokreta?

BIROKRATSKI NACIONALIZAM

Kрупni poremećaji su nastali u svim tokovima reprodukcije. Grčevi koje društvo proživljava i koje će u njihovom otklanjanju morati preživljavati, boreći se za radikalne reforme u društvu i u SKJ, cijena su u zastoju socijalističkog samoupravljanja, nabujalog decentralizovanog etatizma, policentričnog birokratizma i njihovog saveznika – nacionalizma. Na teškoćama sa kojima se jugoslovensko društvo i sistem suočavaju već se okupilo vrlo šaroliko društvo sa izraženim težnjama da se uobliči kao antikomunistički front, čiji je krajnji cilj rušenje svih tekovina i vriednosti socijalističke revolucije.

Etatizam i birokratizam su napravili ozbiljne pukotine u redovima socijalističkih snaga u koje se po prirodi uvlači kontrarevolucija različitih boja. Separatni etatizam i nacio-birokratizam izvlače materijalnu osnovu bratstva i jedinstva i socijalističkog samoupravnog zajedništva putem zatvaranja i autarhije, neracionalne podjele rada i sputavanja onih elemenata u proizvodnim odnosima (neposredna raspodjela dohotka od udruženih radnika) bez kojih nema ni istinske slobode i ravnopravnosti naroda i narodnosti ni bratstva i jedinstva u ovoj fazi jugoslovenske revolucije.

Ekonomsko zatvaranje postalo je realna materijalna osnova duhovnog zatvaranja, počev od kulture, nauke, obrazovanja, informisanja do jezika i sporta. Sve to je dovelo do apsurdnog stanja duha, tako da na poticaj zbližavanja između naroda i narodnosti određene nacionalističke snage, bez trunke ustručavanja, reaguju kao na unitarizam, a na ispoljavanje razumnih, objektivnih razlika i specifičnosti kao na separatizam. I tu se zatvara začarani krug u kojem nastaje vrteška koliko besmislena, toliko opasna.

Izjesno je da se u svakoj tendenciji zatvaranja u sebe, ma kakvim se ono »argumentima« pravdalo, mogu prepoznati nacionalističke klice, natrulost i otrov. Nacionalno je istinski nacionalno koliko je humano, ljudsko. Kao takvo, ono teži ka potvrđivanju, verifikaciji i uključivanju u opšteljudsko dobro – u internacionalno. Stoga je istinski nacionalni interes onaj koga nosi, u istorijskom smislu, najnaprednija društvena snaga, a to je radnička klasa. *Zato je zatvaranje u sebe, u svoje međe i atare najbolji znak da su ovladale druge društvene snage, prije svega etatističko-birokratske i malograđansko-tradicionalističke u neprirodnom,*

pragmatsko-političkom savezništvu, ali to je ujedno i upaljeno crveno svjetlo avangardi radničke klase – Savezu komunističke Jugoslavije za neophodnost njegove beskompromisne akcije, i ozbiljnog vlastitog preispitivanja i dubinske analize svih uslova i okolnosti iz kojih se rađa nacionalizam kao idejna platforma kontrarevolucije u obje njene verzije – birokratskoj i građanskoj liberalno-konzervativnoj.

Kompromis sa nacionalizmom, posebno pritajenim, koji se izdaje i na površini može da izgleda kao zaštitnik nacionalnog, republičko-pokrajinskog interesa u konkurenciji sa drugima na jugoslovenskom prostoru, podjednako je opasan za suštinu jugoslovenske revolucije, kao i za cijelu egzistenciju, pa i opstanak jugoslovenskih naroda i narodnosti. Nacionalizam razara moralnu čvrstinu zajednice što slabi odbrambeno-zaštitnu moć društva, a to, opet, otvara put kontrarevolucionarnom klizanju. Pseudorevolucionarne fraze u tom klizanju mogu jedno vrijeme da prikrivaju pravu suštinu, ali negativni rezultati nužno dovode do otrežnjavanja po pravilu sa zakašnjenjem i sa dramatičnim posljedicama. U povratnoj sprezi kontrarevolucionarno djelovanje derogiranjem revolucionarnih vrednota, u prvom redu bratstva i jedinstva, samoupravljanja, socijalističkog patriotizma, klasne svijesti i solidarnosti – erodira temelje moralne snage društva i Armije i slabi odbrambenu svijest.

Sprega birokratizma sa nacionalizmom najteže pogađa odnose u vlastitoj naciji i nacionalnosti, odnosno u republici i pokrajini, a onda naravno i socijalističke samoupravne odnose u cjelini. Kako se stihijno klizi u nacionalizam i šovinizam može se ilustrovati konkretnim negativnim pojavama u pojedinim nacionalnim sredinama ili radnim organizacijama i institucijama, gdje se animozitet prema pojedinim ličnostima u drugim republikama i pokrajinama identifikuje sa tom nacijom, nacionalnošću ili društveno-političkom zajednicom. Tako dolazi do situacije u kojoj se često prividna borba protiv nacionalizma i konzervativizma u drugim sredinama pretvara u vlastiti nacionalizam i šovinizam. Pri tome, zaboravlja se da stabilnih unutrašnjih odnosa unutar republika i pokrajina ne može biti *ako takvih odnosa nema između njih u okviru socijalističke, samoupravne, federativne zajednice Jugoslavije i obratno.*

Sve to ide naruku oživljavanju neprijateljskog djelovanja političke emigracije vani, koja u sprezi sa stranim oba-

vještajnim službama i drugim reakcionarnim snagama u svijetu počinje da agresivnije igra ulogu koja joj je namijenjena u strategiji specijalnog rata protiv Jugoslavije.

Na unutrašnjem planu oživljavaju fašistoidne ideje i ideologija etničke čistote, »nacionalne homogenizacije« i napada na sve tekovine revolucije, pa i na JNA i koncepciju opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Agresivnost kleronacionalizma poprima zapanjujuće oblike, kao što su masovna okupljanja na mjestima koja su bila tvrđave kontrarevolucije, masovno učešće u izgradnji bogomolja, a njihovo osvješćenje praćeno je zapanjujućom masovnošću i organizovanošću.

Takozvano komunističko okruženje kao ishodište svjetske kontrarevolucije u ofanzivi, čija se strategija zasniva i na obnovljenom katoličanstvu i islamskom fundamentalizmu, ne samo da i nas ne izdvaja, nego jugoslovenska socijalistička revolucija u tom okruženju i strategiji ima posebno mjesto. Poplave obezvrijeđivanja tekovina revolucije, pojedini pokušaji nenaučnog tumačenja istorije, poplave šunda raznih vrsta i razni oblici kvaziduhovnog stvaralaštva itd., stihijno i svjesno se uklapaju u strategiju »komunističkog okruženja«.

U suprotstavljanju ofanzivi kleronacionalizma i malograđanske idolatrije nacije i države izostaje upornost i principijelnost. Etatizam i birokratizam su skloni kompromisima i sa klerikalizmom od čega koristi imaju samo kontrarevolucionarne snage. Kada progresivni procesi u društvu zaostaju, onda to koriste reakcionarni krugovi i iz redova klera, kao i malograđansko-nacionalističkih bojovnika. *Stoga je i borba protiv kleronacionalizma i malograđanske restauracije najuspješnija kada se zatvaraju kanali nacionalizmu i birokratizmu, kada se širi prostor bratstva i jedinstva, kada se poštuju Ustav i zakoni, prije svega od strane snaga organizovane socijalističke svijesti.*

REVOLUCIJOM PROTIV KONTRAREVOLUCIJE

Sa kontrarevolucijom se obračunavaju radnička klasa i radni ljudi organizovanom borbom za istinsko i dosljedno socijalističko samoupravljanje u svim segmentima društva. Zastoji i opuštenost imaju sudbonosne posljedice po njegov razvoj. Zato je usmjeravajuća komunikacija SKJ sa rad-

nim masama u revolucionarnom pokretu uvijek političko, a ne tehničko pitanje na što žele da ga svedu etatizam i birokratizam. Pri tome vrijedno je podsjetiti se na misli Josipa Broza Tita iz referata na XI kongresu SKJ, gdje kaže: »Htio bih posebno da naglasim da ne smije slabiti budnost prema svim pojavama oživljavanja birokratskog centralizma, kako u Federaciji tako i u republikama i pokrajinama, kao i prema tendencijama lokalističkog zatvaranja. Takve pojave idu naruku raznim nacionalističkim ideologijama, a nacionalizam je busija iza koje se skrivaju i djeluju klasni neprijatelji i druge reakcionarne antisamoupravne snage. U toj borbi protiv nacionalističkih i drugih snaga koje vuku natrag, najefikasnije oružje jesu jačanje saradnje, sporazumijevanje i dogovaranje republika i pokrajina. Posebno je važno svestrano razvijanje svih oblika samoupravnog povezivanja organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih subjekata iz različitih republika i pokrajina u rješavanju pitanja od zajedničkog interesa«.¹

Dakle, radničko-klasni interes u socijalističkom samoupravljanju, kao trajni istorijski interes socijalizma, i neposredna raspodjela dohotka od udruženih i organizovanih radnika je osnova diferencijacije u ovoj fazi borbe za socijalizam u Jugoslaviji. To je i putokaz za pokretanje energije radničke klase u borbi za izlaz iz sadašnjih teškoća i ostvarivanju neophodnih reformi u SKJ, ekonomskom i političkom sistemu. Naravno na tom putu ima neslučenih teškoća i otpora. Formirale su se snage i interesi kojima sve to ne ide u prilog. Birokratske snage u težnji da očuvaju privilegovane pozicije i svoje posebne interese, za saveznika prihvataju i nacionalizam. Ali, u borbi sa teškoćama i otporima izrastaće i snage akcije i obrnuto. Kad ne bi bilo tako, onda bi to značilo negaciju tokova i zakonitosti imanentnih revoluciji kao istorijskom činu. Na kraju, diferencijacija u borbi za revolucionarni identitet će pokazati da »sve što postoji nije zbilja«. Naravno, za revolucionarno prevazilaženje postojećeg stanja neophodni su marksistička analiza uzroka koji su doveli do sadašnje situacije, ocjene sadašnjeg trenutka i akcioni program osmišljen idejama i duhom Programa SKJ, u kome su sadržani rješenja i izlazi.

¹ Josip Broz Tito, *Referat i završna reč na XI kongresu SKJ*, XI kogres SKJ, Izdavački centar »Komunist«, Beograd, 1978, str. 51.

HUMANISTIČKA PERSPEKTIVA UDRUŽENOG RADA

Kao država slobodno ujedinjenih i ravnopravnih naroda i narodnosti, SFRJ je i samoupravna socijalistička zajednica čiju suštinu, čvrstinu i stabilnost ne opredjeljuje samo nacionalni nego prvenstveno klasni interes radničke klase i udruženog rada. Razumljivo je da postoji čvrsta korelacija između nacionalnog i klasnog interesa u praksi socijalističkog samoupravljanja i čvrstine i stabilnosti jugoslovenske zajednice.

Svi narodi i narodnosti Jugoslavije potpuno su svjesni da su samo u ovakvoj zajednici, kakvu su sami stvorili, mogli postići sve ono što su postigli. Takođe, oni su svjesni da im je samo ovakva zajednica, kao i osnove na kojima se ona gradi, garancija slobode, mirnog stvaralaštva, sreće i spokojstva. U tome je njihova snaga i nadahnuće koji odoljevaju svakom iskušenju i izazovu, kao što su ekonomsko zatvaranje, narušavanje jedinstva jugoslovenskog tržišta i slično, na čemu se, kao materijalnoj osnovi, povampiruju aveti prošlosti, svijest prožeta buržoaskim nacionalizmom.

Nasuprot manifestacijama te retrogradne svijesti velika je humanistička perspektiva sadržana u udruženom radu, kao materijalnoj osnovi našeg bratstva i jedinstva danas i socijalističkog samoupravljanja. I to samoupravljanje kao revolucionarnog društvenog odnosa, a ne kao regionalno-lokalne uprave buržoaskog ili etatističkog tipa, za kakvu se poneki, zbog idejnog sljepila, često i nesvjesno zalažu. Riječju, u svijetu u kome živimo svaka naša nacija i nacionalnost može biti onoliko samostalna i slobodna koliko smo svi neraskidivo povezani na interesima radničke klase, na samoupravno udruženom radu i na takvoj integraciji naše socijalističke, samoupravne, federativne zajednice. To je danas naše bratstvo i jedinstvo. Kako se ko opredjeljuje i ponaša prema tim vrijednostima, tako se odnosi i prema bratstvu i jedinstvu, suverenitetu i integritetu SFRJ, njenoj nezavisnosti i ugledu u svijetu.

PAROLA »BRATSTVO I JEDINSTVO« TRAJNA VRIJEDNOST REVOLUCIJE U JUGOSLAVIJI

Parola *bratstvo i jedinstvo* nije samo dio i produženje slobodarskih ideja građanskog društva nastalih u doba francuske revolucije, ona nije ni altruistički ljudski, hriš-

čanski poziv na ljubav »volite se ljudi«, ona nije ni taktika određena vremenom i etapnim ciljem jednog velikog oslobodilačkog, revolucionarnog, ljudskog pokreta. Ona je sve to, ali i nešto znatno više, više za onoliko koliko to sve objedinjava, izdiže na viši nivo i kvalitet, i pretvara u čovjekovu, društvenu i ljudsku praksu. Parola »bratstvo i jedinstvo« svojom programskom i akcionom sadržinom ostaje trajna vrijednost revolucije u Jugoslaviji, koju bi neki danas htjeli zamijeniti ideologijom »krvi i zla«.

U doba nastanka i prihvatanja parola »bratstvo i jedinstvo« sadržavala je u sebi i izražavala nacionalno-klasni program narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije. Nacionalnooslobodilačka dimenzija te borbe, u uslovima fašističke okupacije i raskomadnosti zemlje, unutrašnje zavađenosti i zakrvljenosti, stvarala je uslove i pružala šansu da se u tu borbu unese klasni sadržaj, pogotovu kada se na njenom čelu kao inspirator i organizator našla avangarda radničke klase, Komunistička partija Jugoslavije. Ostvarivanje programa te parole u nacionalnooslobodilačkoj borbi omogućilo je takav ishod i rezultate te borbe koji su narode i narodnosti Jugoslavije izveli na istinski put svoje istorije. Parola – *bratstvo i jedinstvo* izražava i spaja prošlost, sadašnjost i budućnost.

Šta je koja od ovih riječi značila u vrijeme nastanka, šta ona znači danas i šta će značiti u budućnosti?

Bratstvo je izražavalo političku, nacionalnooslobodilačku dimenziju i suštinu narodnooslobodilačke borbe. Još više, u ovoj riječi izražena su mukotrpna prošlost, stremljenja i uporište opstanka, nacionalnog digniteta i prosperiteta svakog naroda i narodnosti na jugoslovenskom prostoru.

Titov poklič – *bratstvo* – značio je, po prvi put u istoriji, istinsko rješavanje nacionalnog pitanja. Drugim riječima, nacionalno pitanje i njegovo rješenje na našim prostorima istorija je ostavila u naslijeđe socijalističkoj revoluciji, jer ga buržoazija nije ni mogla, ni htjela riješiti. Bratstvo je značilo nacionalnu slobodu, jednakost i ravnopravnost, jer je očigledno da pravog, istinskog bratstva bez toga nema. Narodnooslobodilačka borba iz koje je proizašla riječ *bratstvo* i koja je njime nošena, u stvari je bila realizator rješavanja nacionalnog pitanja u Jugoslaviji, čije je principe, pa i praktična, konkretna rješenja, formulisala KPJ u pripremanju odlučujućeg revolucionarnog obračuna sa

prošlim vremenom, s vremenom nacionalnog ugnjetavanja i socijalnog izrabljivanja.

Jedinstvo – u velikoj istorijskog paroli narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije označava i u sebi sadrži onu drugu klasnu stranu u strategiji revolucionarne borbe Komunističke partije, odnosno Saveza komunista Jugoslavije. Ako se dublje proanalizira, suština cjeline revolucionarne sintagme – *bratstvo i jedinstvo* – onda će se vidjeti da jedinstvo označava klasnu osnovu i suštinu bratstva. Bez te osnove i suštine bratstvo ne bi bilo moguće, ono bi se svodilo i iscrpljivalo u jednoj humanoj, altruističkoj pustoj želji i iluziji. Rješavanje nacionalnog pitanja u specifičnoj socijalističkoj revoluciji pretpostavlja njegovu takvu društvenu osnovu i suštinu.

U narodnooslobodilačkoj borbi osnovu i suštinu bratstva činilo je jedinstvo čija se suština sastojala u zajedničkim ciljevima u suprotstavljanju zajedničkom neprijatelju na putu ka tim ciljevima, u nacionalnom i opštegugoslovenskom karakteru oslobodilačke borbe, u novom socijalnom poretaku koji se stvarao i izražavao u novim organima vlasti i federativnom uređenju.

Parolu – *bratstvo i jedinstvo* – u novim uslovima, poslije pobjede nad okupatorom i domaćim izdajnicima, njen smisao i suštinu, dijalektiku njenog prožimanja, Tito je izrazio antologijskim govorom u tek oslobođenom Zagrebu slijedećim riječima: »Mnogi još ne shvataju što to znači federativna Jugoslavija, federalna Hrvatska, federalna Srbija, itd. To ne znači povući granicu između ove i one federalne jedinice, pa ti s one strane radi što znaš i što možeš, a ja ću ovdje kako ja znam. Ne! Te granice, da ih tako prikazem, treba da budu nešto kao bijele crte na jednom mramornom stubu. Granice federalnih jedinica u federativnoj Jugoslaviji nisu granice razdvajanja, nego granice spajanja. Šta znače federalne jedinice u današnjoj novoj Jugoslaviji? To nije splet malih država, to ne znači da vas u Hrvatskoj ne smije interesovati ono što se događa u Srbiji. To ne znači da vi, ako stojite bolje ekonomski, ne treba da pomognete braću u Srbiji ili drugoj federalnoj jedinici i obratno. To znači natjecati se u dobru, pomoći braći, jer sada su braća razgraničena ali su ipak pod jednim krovom. To je zajednička kuća, jedna cjelina«.²

² Josip Broz Tito, *Nacionalno pitanje i revolucija*, »Svetlost«, Sarajevo, Državna založba Slovenije, Ljubljana, »Matica srpska«, Novi Sad, »Misla«, Skoplje, »Mladost«, Zagreb, »Pobjeda«, Titograd, »Prosveta« Beograd, 1977, str. 83.

Dio parole *bratstvo* obezbjeđivao je, dakle, samostalnost i ravnopravnost, a *jedinstvo* koheziju i čvrstinu zajednice koja je stvarana i koja se stvara voljom, borbom i u podjednakom interesu svih koji je sačinjavaju. U jedinstvu je, drugim riječima, sadržano uporište za odlučnost u očuvanju slobode, nezavisnosti, integriteta i suvereniteta svih. Prema tome, Jugoslavija i njeno federativno uređenje nisu to uporište u ogoljelom smislu i značenju, ona nije pasivni prostor za izolovan, samostalan i nezavisan život. Jedinstvo i njegova klasna suština su aktivni, dinamični faktor koji mijenja i dijelove i cjelinu u Marksovoj viziji nastajanja »zbijske zajednice«, neposredne zajednice koju stvaraju slobodni ljudi po svojoj mjeri i za sebe, bez posredovanja, bilo buržoaskog u kapitalizmu, bilo birokratskog u socijalizmu.

Jedinstvo kao nerazdvojni dio bratstva mijenjalo je oblik i sadržinu u revolucionarnoj, socijalističkoj transformaciji jugoslovenskog društva i zajednice.

Snaga ideja i ciljeva, jasnoća borbene parole i lozinke, narodnooslobodilački pokret i revoluciju u Jugoslaviji učinili su, relativno vrlo brzo, samostalnim faktorom u anti-hitlerovskoj koaliciji i u okviru uspostavljenih odnosa snaga velikih sila koje su činile tu koaliciju. I tada i poslije, bilo je pokušaja da se okrnji samostalna pozicija koju je revolucija u Jugoslaviji osvojila i da se spolja utiče, kako na njen status, njen unutrašnji razvoj, tako i na njenu međunarodnu, spoljnopolitičku poziciju, ulogu i ponašanje.

Upravo da bi učvrstila tekovine narodnooslobodilačke borbe i revolucije i ojačala svoju otpornost prema unutrašnjim i spoljnim nasrtajima, nova Jugoslavija je te tekovine i njihov izraz u federativnom uređenju morala maksimalno uključiti i mobilisati u njihovu odbranu. U to vrijeme to je značilo maksimalnu mobilizaciju svih snaga i resursa da bi se uspješno ostvarila dva cilja. Prvi, unutrašnji značio je zajedjeljivanje ratnih rana i otpočinjanje procesa socijalističkog prestrukturiranja i izgradnje društva. Drugi je uspješno odolijevanje pritiscima spolja čiji su nosioci imali još iluzija da se može izvršiti povratak na staro, na ono što je bilo. Oba cilja su zahtijevala jaku centralizaciju i koncentraciju ljudskih i materijalnih snaga i potencijala, jer se borba za položaj, za slobodu i ravnopravnost svakog naroda i narodnosti vodila otporom pritiscima na Jugoslaviju.

Ta strategija se pokazala ispravnom, jer su je opravdali rezultati poznati cijelom svijetu.

Parola *bratstvo i jedinstvo* u novim uslovima izražavala se u novom obliku i sa novim sadržajem. *Bratstvo* je, kao nacionalno političko ostalo i dalje u federativnom uređenju, sa znatno većom samostalnošću nacija i nacionalnosti, odnosno socijalističkih republika i socijalističkih autonomnih pokrajina i u njihovim novim međusobnim odnosima u Federaciji, a *jedinstvo* kao njegova klasna potka u suštini socijalističkog samoupravljanja. Međutim, u našem novijem istorijskom razvoju javlja se negativna pojava koja bi se mogla nazvati slabljenjem svojevrzne ravnoteže između bratstva i jedinstva, između nacionalnog i klasnog. Nacionalna komponenta, ako se shvati kao bratstvo, dolazi do najpotpunijeg izražaja, dok jedinstvo shvaćeno kao samoupravljanje i njegova radničko-klasna suština, stagnira i slabi. To je pogodovalo prodorima nacionalizma i ugrožavanju onoga što je teškom mukom, krvlju, znojem i otporima raznim izazovima stvoreno i ostvareno.

Socijalističko samoupravljanje pred vratima viška rada i proširene reprodukcije sačekalo je decentralizaciju federacije. Pretežno etatistički proizvodni odnos bio je materijalna osnova federalnog centralizma, a u novim uslovima, u uslovima decentralizacije, on je to isto ostao. Razlika je u tome što je pretežno državnosvojinski proizvodni odnos postao osnova razdrobljenog centralizma počev od OUR-ovskog, opštinskog, pokrajinskog, republičkog, a u mnogo čemu i saveznog. Decentralizacija saveznog centralizma i etatizma nije praćena suprotnim tokom, tj. samoupravnom integracijom na bazi zajedničkih interesa udruženog rada, naroda i narodnosti. To je uticalo na erodiranje obje riječi revolucionarnog pokliča – *i bratstva i jedinstva*.

U bratstvo se počeo uvlačiti nacionalizam, a u jedinstvo državotvorstvo, birokratizam i feudalno načelo »jus terris«, umjesto radničko-klasne integracije. To se do sada manifestovalo u različitim oblicima, a najdrastičnije u nacionalističkoj kontrarevoluciji na Kosovu. Budući nacionalizmi i njihove eksplozije kao kontrarevolucije bili bi utoliko opasniji ukoliko im se omogući da se ekonomski više utemelje. Uočavajući tu opasnost Tito je upozoravao: »Sada kad smo usvojili amandmane, kada je nacionalno pitanje tako postavljeno da su svi dobili prava koja treba da imaju i da republike mogu da se razvijaju unutar republika opet

se ide ka nekom rastrojavanju, atomiziranju itd. To je jako štetno. To se ne tiče samo Hrvatske. Ako bi se to dozvolilo, šta bi, recimo, onda bilo u Bosni i Hercegovini, ili u drugim republikama. Zato nećemo dozvoliti nikakva prekrojanja i atomiziranje naših republika. U slijedećoj etapi, kako je to predviđeno amandmanima, u republikama će se dalje usavršavati unutrašnji odnosi. A to, u prvom redu, znači dalje razvijanje samoupravljanja, a ne nikakva politička rastrojavanja».³

Zatvaranje u svoje granice i atare na atomiziranom društvenom vlasništvu nad sredstvima proizvodnje, od ekonomije, nauke i tehnologije, do obrazovanja, kulture i jezika, uzelo je maha i već je došlo do alarmantnih granica. To zatvaranje u dva pravca doprinosilo je devalviranju velike ideje – *bratstva i jedinstva*.

U prvom slučaju, zatvaranje i teritorijalizacija, immanentni etatizmu i birokratizmu po tendenciji, društvene tokove i reprodukciju odvrćaju od klasne ka nacionalnoj suštini u njenom buržoaskom smislu i značenju. Kada socijalistički pokret počne isticati državu na račun i na štetu samoupravljanja, onda se po čitavom frontu stvaraju pukotine u koje se uvlače himere prošlosti sa različitim antiradničkim ideologijama. Etatistički parcijalizam stihijno i po interesu klizi »nacionalizmu« i »nacionalnom« suženom i omeđenom jedinstvu na štetu klasnog, a društvene snage koje ga predstavljaju i u ime njega nastupaju dovodi u položaj u kome uobražavaju da su zaštitnici tog nacionalnog, državnog, opštinskog i sličnog interesa koga ugrožava »neko« spolja. Na tome se uspostavljaju odnosi nepovjerenja, veoma opasni za njegovanje bratstva i jedinstva. Slijep bi bio svako ko ne vidi da nacionalizam postaje zajednička platforma svih kontrarevolucionarnih snaga i tendencija.

Proničući u mogućnosti i opasnosti takvog toka stvari, Milentije Popović je upozoravao: »Iz takvih odnosa razvija se i tendencija da određeni slojevi pokušavaju da interese radnih ljudi svoje nacije iskoriste za učvršćenje sopstvenih pozicija unutar nacije. Tu je jedno od izvorišta nacionalizma. Prema tome, nacionalizam i ideologija nacionalizma počinju u nas da se javljaju i kao odbrana birokratizma pred snagama samoupravljanja i neposredne demokratije. Nosioći birokratizma se sve više pozivaju na najdublja na-

³ Isto, str. 393.

cionalna osećanja, u želji da odbrane i očuvaju pozicije etatizma i birokratizma. U vezi sa nacionalizmom i oslanjajući se na njega, birokratizam dobija snagu i poziciju, koje je na ostalim terenima društveno-političke akcije uglavnom izgubio. Savez sa nacionalizmom i oslonac na njega je oblik u kome se etatizam i birokratizam brane pred prodorom neposredne demokratije i samoupravljanja... Oslanjanje na nacionalizam znači za komunistu napuštanje onih društvenih, ekonomskih, političkih, idejnih pozicija (klasni pozicija) čija je avangarda Savez komunista i usvajanje drugih, tuđih pozicija. To, drugim rečima, znači napuštanje revolucionarno-demokratskih, proletersko-demokratskih, samoupravljačko-neposredno-demokratskih pozicija i usvajanje pozicija političkog saveza između birokratizma i malograđanskog konzervatizma i reakcije».⁴

U drugom slučaju, zatvaranje i parcijaliziranje vode samozadovoljstvu, pothranjuju iluzije o samodovoljnosti. Nije teško pretpostaviti koliko to štetno djeluje na svijest, odnose i ponašanje pretpostavljene i sadržane u paroli – bratstvo i jedinstvo. Još je lakše pretpostaviti da bez bratstva i jedinstva, i slabi pretendenti na jugoslovenski prostor i društveno uređenje ne bi se mnogo namučili.

JUGOSLOVENSKI SOCIJALISTIČKI PATRIOTIZAM I ODBRANA

Ideja jugoslovenstva od nastanka pa do današnjih dana bila je onoliko progresivna i istorijski utemeljena koliko je uspijevala okupljati i ujedinjavati jugoslovenske narode u borbi i otporu tuđinskoj vlasti i porobljavanju. Istovremeno, ona je bila onoliko reakcionarna i kratkog daha koliko je stavljana u službu hegemonije, buržoazije jedne ili više nacija nad drugima.

Ideja jugoslovenstva pojavila se u mukotrpnom vremenu poznog feudalnog doba koje su naši narodi proživljavali podjeljeni i potlačeni od tada dvije moćne carevine. Ona se rodila u onom istorijsko-socijalnom trenutku u kome se istovremeno začinju nacionalno buđenje i svijest o neophodnosti borbe za izvlačenje ispod tuđinske vlasti. Za razliku

⁴ Milentije Popović, *Od etatizma ka samoupravljanju*, Institut za političke studije Fakulteta političkih nauka, Beograd, 1970, str. 9.

od drugih evropskih zemalja to buđenje i svijest javljaju se kao rezultat otpora stranoj feudalnoj porobljenosti, a ne kao rezultat prodora i dominacije kapitalističkih proizvodnih odnosa. Ta ideja se začela u okviru građanske klase u povelju, koja ju je izražavala i uobličavala. U to doba dolazi i do dinamičnijeg međusobnog komuniciranja između naših naroda, pretežno na bazi etničke i kulturne srodnosti, kao i zajedničkih oslobodilačkih težnji. Zato je ideja jugoslovenstva u tom vremenu nosila idealističko-romantičarska obilježja i sadržaje. Tek sa pojavom buržoazije, ideja jugoslovenstva politički i ideološki se racionalizuje, ali je od početka do kraja nosila obilježja i sadržaj buržoasko-klasničkih hegemonističkih interesa i pretenzija. U suštini, buržoaska borba za ideju jugoslovenstva svodila se na objedinjavanje klasnog interesa nacionalnih buržoazija pod vidom ideološke zaodjevenosti jugoslovenstvom. Time se može objasniti činjenica da se tek početkom 20. vijeka ideja jugoslovenstva ugrađuje kao ideološka i politička, veoma značajna, dimenzija u programe političkih pokreta koji su na svojim zastavama nosili ciljeve stvaranja jedinstvene države. Za sve građanske varijante jugoslovenstva bitno je poistovjećivanje nacionalnog i jugoslovenskog, bilo da je riječ o ideološkom konceptu jedna nacija – jedna država, bilo da je riječ o priznavanju razlika koje postoje između pojedinih naroda. Zaslijepljena uskonacionalnim i klasnim interesima buržoaska koncepcija jugoslovenstva nije priznavala postojanje posebnih nacija, a pogotovu ne nacionalnosti i njihovu ravnopravnost. U tome je njen istorijski početak i kraj. To je bio logičan put i osobina koncepta u kome se jugoslovenstvo svodilo na ideološki most koji je spajao buržoazije različitih naroda u klasni savez – cjelinu i front prema svojoj negaciji – radničkoj klasi i njenoj klasnoj borbi. Drugim riječima, borba za istinsko jugoslovenstvo, u istorijskom smislu, otpočinje onda kada je za vladajuću buržoasku klasu to pitanje iluzorno skinuto s dnevnog reda. Riječ je o tome da se ideja jugoslovenstva u prvoj fazi kretala u okviru nacionalne, građanske, tj. političke emancipacije na čijem se čelu nalazila buržoazija. Ona ni tu svoju ulogu nije izvršila, što je ostalo u nasljeđe radničkoj klasi uporedo sa njenom misijom klasnog oslobođenja i opšte ljudske emancipacije. Zbog toga, između buržoaskog i radničkog shvatanja suštine jugoslovenstva postoje onolike

razlike koliko postoje razlike između radničkih i buržoaskih klasnih interesa.

Jugoslovenstvo se kao ideja nije moglo roditi, niti je rođeno u krilu radničkog pokreta. Ono što se sa radničkim pokretom javlja kao novo tiče se internacionalističke orijentacije radničke klase. Taj internacionalizam sveden u okvire povezivanja proletarijata i naroda i narodnosti u Jugoslaviji u zajedničku državu i solidarnu ravnopravnu zajednicu sa perspektivom opšte ljudske emancipacije znači radničko-klasnu suštinu i poimanje jugoslovenstva i jugoslovenskog socijalističkog patriotizma.

Ako se apstrahuju početna lutanja, onda je u radničkom pokretu jugoslovenstvo u suštini značilo solidarnost i povezivanje proletarijata i druge sirotinje južnoslovenskih nacija u borbi za nacionalno i socijalno oslobođenje. Ono je izražavalo težnju za povezivanje i jačanje radničke klase, za organizovanje i učvršćenje radničkog pokreta kao revolucionarnog fronta u socijalističkom preobražaju društva. *Zato su se u radničkom konceptu jugoslovenstvo, tj. odnosi između nacionalnog i jugoslovenskog izražavali u bratstvu i jedinstvu i izvjesno je da mu je u tome budućnost.* Sve ovo upućuje na zaključak da jugoslovenstvo samo po sebi nije unitarizam, već ta obilježja dobija zavisno od toga koja društvena, klasna snaga daje svoj klasni sadržaj tom fenomenu.

Sa teorijskog stanovišta posmatrano pitanje se svodi na dijalektiku odnosa između jugoslovenstva i nacije. Mora se reći da se u poimanju toga odnosa, u teoriji više i izraženije susreće buržoaski tradicionalizam i ideologija nego marksistički naučni pristup. To očigledno proizlazi iz zastoja i konzerviranja revolucionarnog procesa.

Sa marksističkog naučnog stanovišta, bar prema dosadašnjim saznanjima, jugoslovenstvo nije, niti može biti nacija. To nipošto ne znači da ono nije naša realnost. Naprotiv, ta realnost se sastoji od drugih vrijednosti, revolucionarnijih i humanijih nego što su nacionalne vrijednosti koje su iznikle na tlu građanskog društva i političke emancipacije.

Ono novo što socijalizam stvara, naravno u jednom dužem istorijskom procesu, jeste nastajanje novih neposrednih oblika ljudskog zajedničkog života, na novoj društvenoj podjeli rada, zasnovanoj na novim još revolucionarnijim polugama proizvodnje. *Zato je današnje i buduće jugoslovenstvo, kao proces i realnost, nov kvalitet čiju sadržinu čine*

i nove humane ljudske vrijednosti. Ideja i sadržina socijalističkog jugoslovenstva prožeta je humanističkim povezivanjem i ujedinjavanjem ljudi koje je udružila socijalistička revolucija, čija je socijalno-istorijska progresivna sadržina utemeljena u djelotvornoj ideji bratstva i jedinstva. Stoga je i budućnost jugoslovenstva najneposrednije povezana sa jačanjem i produbljivanjem bratstva i jedinstva, gdje bratstvo, kako je već rečeno, izražava nacionalnu ravnopravnost, a jedinstvo njegovu klasnu suštinu sa vizijom asocijacije slobodnih proizvođača. Socijalističko jugoslovenstvo je most između nacionalnih iluzornih i zbiljske neposredne opšte ljudske zajednice. Na tom se i zasniva istinski, za razliku od apstraktnog patriotizma. Taj novi patriotizam je nošen i motivisan sviješću i spremnošću da se bori i radi u zajednici i za zajednicu: bez međusobne eksploatacije ljudi i naroda; bez gubljenja svakog jugoslovenskog ugla posmatranja lokalnih pitanja i problema; bez potkopavanja osnova povjerenja na čemu vaskrsava psihopatski strah o »nacionalnoj prevarenosti«; bez patološke sumnjičavosti drugih za vlastiti nacionalizam; bez gloženja oko manje važnih parcijalnih interesa na račun opštih, zajedničkih od kojih zavisi sudbina svih; bez prenapregnute tekućeg političkog života nacionalizmom; bez čudne identifikacije samo sa užom lokalnom sredinom sa oslabljenim jugoslovenskim kanalima socijalne stratifikacije; bez zatvaranja u istorijsku prošlost i mitomaniju.

Jugoslovenstvo je konkretan vid socijalističkog patriotizma i jedan od faktora prevazilaženja nacionalizma i razvijanja solidarnosti i istinskog internacionalizma naroda i narodnosti Jugoslavije. Time se može objasniti činjenica da se jugoslovenstvo već razvilo kao najšira socijalna identifikacija na čemu počiva jugoslovenski socijalistički patriotizam.

Armija je dio društva pa analogno tome ona dijeli sudbinu svega onoga što se u društvu zbiva, bilo da to jača ili slabi spona koje ga ujedinjuju i učvršćuju. Razumije se da zdravi odnosi, odnosi povjerenja, uzajamnosti i svijest o sudbinskoj povezanosti naroda i narodnosti jačaju odbrambenu snagu zemlje, moralnu čvrstinu i borbenu gotovost Armije i oružanih snaga u cjelini, kao što i suprotne tendencije i odnosi imaju suprotne efekte. Tito je upozoravao da bi slabljenje jedinstva između naših naroda i narodnosti, zastoj socijalističke samoupravljačke transformacije

društva i sistema, ozbiljniji prodori nacionalizma i kontra-revolucionarni zaokreti i koncepciju opštenarodne odbrane srozavali na instrument građanskog rata i krvoprolića.

Jugoslovenska narodna armija nije samo vojna organizacija u klasičnom smislu. Ona je prvenstveno revolucionarna tekovina, uporište i garant svim narodima i narodnostima u Jugoslaviji da mogu mirno i spokojno raditi, graditi i stvarati uvijek bolji svijet po svojoj mjeri i prema svojim potrebama i interesima. S obzirom na svoju ustavnu i revolucionarnu ulogu u društvu i u političkom sistemu, Jugoslovenska narodna armija je zainteresovana za očuvanje i produbljivanje revolucije u Jugoslaviji, za takvo stanje i odnose u društvu koji će odvrćati eventualne agresore i onemogućavati djelovanje unutrašnjih kontrarevolucionarnih snaga.

U svojoj unutrašnjoj organizaciji, u odnosima koje nje- guje, u obuci i pripremanju za izvršavanje svoje uloge i zadatka, Armija je ostala opštejugoslovenska snaga i organizacija odbojna prema svim pokušajima prodora spoljnih i kontrarevolucionarnih impulsa i pojava u njene redove. Ona značajno doprinosi da se i u društvu i u društveno-političkom sistemu potiskuju i onemogućuju kontrarevolucionarni elementi. Njen interes za takvo djelovanje i aktivnost proizlaze iz činjenice i saznanja da svako kontrarevolucionarno djelovanje u društvu ugrožava njene mogućnosti da vrši i izvrši svoje zadatke. Zato je, pored bratstva i jedinstva, socijalističkog, radničkog jugoslovenstva, radničko-klasne prirode vlasti i političkog sistema na meti raznih kontrarevolucionarnih napada i Jugoslovenska narodna armija i sistem opštenarodne odbrane u cjelini.

Unutrašnja moralna snaga JNA zasniva se na tekovina- ma narodnooslobodilačke borbe, a prije svega na bratstvu i jedinstvu i na socijalističkom samoupravljanju. Kao što nema granica i kraja usavršavanju i produbljivanju revolucionarnih tekovina i tokova, isto tako nema kraja usavršavanju JNA koja na njima i sa njima živi i dijeli njihovu sudbinu. To nije sporno. Od toga valja razlučiti i sagledati suštinu svih ideja čiji nosioci preko napada na JNA žele da razbiju najjači bastion u očuvanju Jugoslavije. Kad je riječ o međuzavisnosti odnosa između naših nacija i nacionalnosti i moralne snage i čvrstine JNA i oružanih snaga, iz ove retrospektive, zloslutno djeluju upozorenja Edvarda Kardelja iskazana u slovenačkom izdanju »Komunista« od

7. januara 1971. godine: »Ako bi promene oslabile unutrašnju čvrstinu saveza jugoslovenskih naroda, njihovu snagu, međunarodnu afirmaciju i ugled one bi bile sasvim pogrešne i veoma štetne po svaki jugoslovenski narod posebno. Živimo u doba kada za manje narode ne cvetaju ruže, ni u političkom, ni u ekonomskom smislu, pa je tim potrebnije da mali narodi udružuju svoje snage, ne samo zbog odbrane svoje nezavisnosti, nego i zbog svog ekonomskog i kulturnog napretka. Težnje za takvim udruživanjem su prisutne u raznim oblicima u čitavom svetu i razumljivo je da ih se jugoslovenska zajednica naroda ne može i ne sme odreći, ako ne želimo da se jednoga dana nađemo u položaju provincijalističkog priveska ovog ili onog velikog hegemonističkog regionalnog i blokovskog sistema«.

SUMMARY

RELATIONS BETWEEN NATIONS – VITAL FACTOR OF DEFENCE

From the defence-security standpoint, for a social community such as Yugoslavia are very essential the basis and manners in which relations between the Yugoslav nations, the Yugoslav nationalities (national minorities and ethnic groups included) are established and their common interest in such a community. In the defence-security sense, common interests of nations and nationalities of Yugoslavia, as the motivation power for protection and defence of these interests, make the fundamental factor of foreign political and security position of our country. And in the opposite sense – heterogeneity of national interests makes its most vulnerable point.

By its programme and action contents the slogan »brotherhood and unity« remains a lasting value of revolution in Yugoslavia. It expresses and bridges the past, the present and the future. The national-political substance of brotherhood is expressed in our federal establishment, while the unity represents the workers's class essence of the socialistic self-management. The idea of brotherhood and unity embodies also the progressive contents of the socialistic Yugoslavship.

The Yugoslav People's Army is an attainment and product of our revolution, the stronghold and guarantee of peaceful and tranquil life and work to all nations and nationalities of Yugoslavia. Its inner moral power is based on the attainments of our national liberation struggle and above all on brotherhood and unity, and on socialistic self-management. In this context should be seen the substance of all ideas whose protagonists wish to crash, by means of attacks against the YPA, this most powerful stronghold in preservation of Yugoslavia.

R É S U M É

LES RAPORTS NATIONAUX – ESSENTIEL FACTEUR DE LA DEFENSE

Du point de vue de la défense et de la sécurité, pour une communauté sociale telle la Yougoslavie, il importe beaucoup de savoir sur quelles bases et comment sont établis les rapports entre les nations et nationalités et de connaître leurs intérêts communs. Du point de vue de la défense et de la protection, des intérêts communs des nations et des nationalités de Yougoslavie, servant de motivation pour la défense et la protection de ces derniers, représentent le facteur fondamentale de la position de notre pays en matière de politique extérieure et de sa sécurité. Et vice versa, l'hétérogénéité des intérêts nationaux constitue son point le plus faible.

Par son contenu de programme et d'action, le mot d'ordre »fraternité et unité« demeure l'acquis durable de la révolution en Yougoslavie. Il est l'expression et le trait d'union du passé du présent et de l'avenir. L'essence nationale et politique de la fraternité se traduit par l'organisation fédérative, et l'unité constitue l'être ouvrier et de classe de l'autogestion socialiste. L'idée de la fraternité et de l'unité a dans son origine le contenu progressiste de l'appartenance au socialisme yougoslave.

L'Armée populaire yougoslave, acquis révolutionnaire est le point d'appui et le garant d'une vie paisible et sûre et du travail de toutes les nations et nationalités de Yougoslavie. Sa force morale intérieure se fonde sur les acquis de la lutte de libération nationale, et avant tout, sur la fraternité et l'unité et sur l'autogestion socialiste. C'est dans ce contexte qu'il convient de saisir la signification substantielle de toutes les idées dont les auteurs, par le biais des attaques contre l'APY, souhaitent briser le bastion le plus solide de la sauvegarde de la Yougoslavie.

Р Е З Ю М Е

МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ – СУЩЕСТВЕННЫЙ ФАКТОР
ОБОРОНЫ

С точки зрения обороны и безопасности, для общественного содружества, каким является Югославия, существенное значение имеет каким образом и на какой основе устроены отношения между нациями и народностями и в чем заключается их общий интерес в таком содружестве. С точки зрения обороны и безопасности, общие интересы наций и народностей Югославии, како сила, мотивирующая на защиту и оборону этих же интересов, являются основными факторами внешнеполитического положения нашей страны и ее безопасности. И наоборот, неоднородность национальных интересов представляет собой ее самое уязвимое место.

Лозунг »братство и единство« своим программным и акционным содержанием остается постоянной ценностью революции в Югославии. Он выражает и соединяет прошлое, настоящее и будущее. Национально-политическая сущность братства заключается в федеративном устройстве, а единство представляет собой рабоче-классовую сущность социалистического самоуп-

равления. В идее братства и единства заложено и прогрессивное содержание социалистического югославизма.

Югославская народная армия является революционным достижением, опорой и гарантией мирной и безмятежной жизни и работы всех наций и народностей Югославии. Ее внутренняя моральная сила покоится на достижениях народно-освободительной борьбы, а прежде всего на братстве и единстве и на социалистическом самоуправлении. В этом контексте необходимо рассматривать сущность всех идей, носители которых нападая на Югославскую народную армию, желают разбить сильнейшую крепость в сохранении Югославии.